

**PROJEKT UREĐENJA KNJIŽNICE FRANJEVAČKOG
SAMOSTANA U TOLISI : ISKUSTVO SA STUDENTSKE PRAKSE**

PROJECT OF ORGANISING THE LIBRARY MATERIALS IN THE
FRANCISCAN MONASTERY LIBRARY IN TOLISA :
STUDENTS' FIELD-WORK EXPERIENCE

Kristina Feldvari
kfeldvari@ffos.hr

Kornelija Petr Balog
kpetr@ffos.hr

Marija Bugarski
mbugarski@kffos.hr

Odsjek za informacijske znanosti
Filozofski fakultet Osijek

UDK/UDC026.07:2(497.6):378.147
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 5. 7. 2011.

Sažetak

Rad opisuje projekt terenske stručne prakse studenata Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku u Franjevačkom samostanu u Tolisi, Bosna i Hercegovina. Projekt je započeo 2010. godine i ovaj rad opisuje FAZU I projekta odnosno početne poslove organizacije građe u samostanskoj knjižnici. Rad nadalje donosi stručne probleme na koje su studenti nailazili u radu, te mišljenje i stavove studenata o praksi tijekom studija općenito, te o praksi u Franjevačkom samostanu u Tolisi.

Ključne riječi: studentska stručna praksa, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku, Franjevački samostan u Tolisi.

Summary

The paper presents the project of the Department of Information Sciences of the Faculty of Philosophy in Osijek, within which the students did their field-work practice in the Franciscan monastery in Tolisa, Bosnia and Herzegovina. The project started in 2010 and this paper describes the PHASE I of the project, i.e. the initial activities in organising the materials in the monastery library. The paper also elaborates the professional problems and doubts the students encountered in their work, as well as the students' opinions and attitudes regarding the practical placement during their entire study period and at the Franciscan monastery in Tolisa.

Keywords: practical placement of students, Department of Information Sciences of the Faculty of Philosophy in Osijek, Franciscan monastery in Tolisa

1. Uvod

Stručna praksa studenata knjižničnih i informacijskih znanosti u stručnoj je literaturi, na globalnoj razini, a ne samo u Hrvatskoj, nezasluženo zanemarena tema. U stručnim radovima objavljivanim u Hrvatskoj, problematikom su se stručne studentske prakse donekle, i poglavito usputno, bavili radovi na temu obrazovanja knjižničara.¹

Stručna studentska praksa zamišljena je kao približavanje teorije i prakse – ono o čemu studenti slušaju u studentskim klupama i čitaju u udžbenicima i stručnim člancima, trebaju iskušati u praksi, pod stručnim nadzorom iskusnih djelatnika knjižnice. U Hrvatskoj, međutim, sve do 70-ih godina 20. stoljeća kada je osnovana prva Katedra za bibliotekarstvo pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu, u struku se ulazilo tako da se osoba zaposlila u knjižnici i od iskusnih knjižničara učila poslu, a zvanje knjižničara (ili diplomiranog knjižničara, ovisno o prethodnom obrazovanju) stekla je polaganjem stručnog ispita. Ovakav način učenja pod izravnim nadzorom iskusnijeg kolege poznat je i kao 'naukovanje'. U SAD-u se spominje da su prve knjižničarske škole osnovane u razdoblju od 1887. do 1923. obvezivale studente da određeno vrijeme

¹ Vidi Blažeković, Tatjana. Školovanje viših knjižničara na Pedagoškoj akademiji u Rijeci od školske godine 1964/65 do školske godine 1977/1978. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 24, 1/4(1979-1980), 95-102; Malnar, Aleksandra; Dubravka Stančin-Rošić. Planiranje i obrazovanje bibliotečnih kadrova u SR Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 30, 1/4(1987), 155-157; Radman, Ljuba. Osvrt na školovanje knjižničara u Osijeku od 1977. do 1990. godine. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 157-163; Blažević, Dorica. Stručno znanje i kako ga steći. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 181-189; Horvat Aleksandra. Školovanje knjižničara u svijetlu europskih normi. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 48, 1(2005), 1-13.

posvete radu u knjižnicama.² Međutim, studentska je praksa izazvala brojna pitanja poput: je li svrha studentske prakse testirati naučeno, pomoći studentima da steknu nova znanja i razviju nove vještine, ili da pomognu knjižnici u obavljanju rutinskih (i ne pretjerano stručnih poslova poput premještanja građe ili brisanja prašine s polica). Sve ovo dovelo je do stanja da su neke američke knjižničarske škole poslije 1933. potpuno izbacile studentsku praksu iz svojih kurikulumuma³ dok je u drugima ona značajno smanjena. Potez ovih prvih svakako je bio ekstreman, no većina je škola i autora, unatoč ekstremnim potezima nekih škola, studentsku praksu i dalje smatrala itekako potrebnom.⁴

Stručna praksa studenata knjižničnih i informacijskih znanosti u Hrvatskoj bila je do sada opterećena brojnim problemima: studenti su se žalili da na praksi ne nauče 'ništa korisno' i da na praksi odraduju dosadne, rutinske poslove za koje nisu potrebna nikakva stručna znanja niti vještine, kolege iz knjižnica su se žalile da su studenti nedisciplinirani, pokazuju nedovoljno znanja i motivacije za rad, te da im je nadzor studenata na praksi, uz njihov svakodnevni posao, dodatan napor koji nažalost pojedina sveučilišta nisu priznavala i odgovarajuće nagrađivala.⁵ Dnevnici prakse napisani su na brzinu, bez mogućnosti provjeravanja je li student doista odradio tolik broj sati i poslove koje je tamo naveo.

S druge strane, bilo je i mnogo pozitivnih primjera gdje su korist od studentske prakse imali i studenti (a time i visokoškolske ustanove na kojima su se studenti obrazovali), a i ustanova u kojoj se praksa odvijala. Nadalje, iako nema mnogo stručnih natpisa u kojima se opisuje stručna studentska praksa,

² Vidi: Stallmann, Esther L. Library internships : history, purpose and a proposal [citirano: 2011-04-15]. // Occasional papers. / University of Illinois Library School, 37(January 1995). Dostupno na: http://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/3973/gslisoccasion-alpv00000i00037_ocr.txt?sequence=2.

³ Isto.

⁴ Vidi St. John, Francis R. Internship in the library profession : a report presented to the A.L.A. board of education for librarianship. Chicago : ALA, 1938. Ovaj dokument sadrži, prema mišljenju mnogih, do sada najbolju argumentaciju studentske stručne prakse u području knjižničnih i informacijskih znanosti SAD-a. U njemu se, između ostalog, može pronaći: kako upotrijebiti praksu u stručnom obrazovanju budućih knjižničara, problemi s kojima se knjižnična struka mora nositi pri organiziranju studentske prakse te preporuke za posebne eksperimentalne programe za studentsku praksu.

⁵ Primjera radi, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku godinama honorira nastavničku studentsku praksu studenata Filozofskog fakulteta i nastavnici mentori u osnovnim i srednjim školama za svoj rad dobivaju honorar. Istovremeno, stručna se studentska praksa studenata istog fakulteta (na primjer studenata psihologije, informatologije) obavlja bez ikakve naknade za mentore koji ih nadziru.

ipak postoje autori koji su u pozitivnu vezu doveli studentsku praksu i kasnije zapošljavanje studenata. Naime, vezu između studentske prakse i kasnijeg zapošljavanja studenata otkrili su knjižničari medicinskih knjižnica u SAD-u⁶ koji izvještavaju da su programi studentske stručne prakse izvrstan izvor pronalazačenja budućih djelatnika knjižnice u kojoj se praksa održava. Ujedno, zamijećeno je da studenti koji su praksu odrađivali u medicinskoj knjižnici u pravilu kasnije posao traže (i nalaze) upravo u tom tipu knjižnica. U Hrvatskoj, u istraživanju koje su provele autorice Petr Balog i Martinović,⁷ jedno od pitanja u upitniku koji je upućen ravnateljima narodnih i visokoškolskih knjižnica na širem području Istočne Hrvatske odnosilo se na mjerila⁸ odabira budućih djelatnika. Opcija 'na temelju odrađene stručne prakse u mojoj knjižnici' i kod narodnih i kod visokoškolskih knjižnica⁹ bila je na četvrtom mjestu (od ukupno šest ponuđenih odgovora). Važnije od stručne prakse poslodavcima iz narodnih knjižnica bili su: dojam na razgovoru, mjesto prebivališta i preporuka profesora. Za poslodavce iz visokoškolskih knjižnica važniji su: dojam na razgovoru, prosjek ocjena i preporuka profesora.¹⁰ Očito je stoga da studentska praksa, iako možda nije presudno mjerilo za odabir budućeg djelatnika u hrvatskim knjižnicama, može pripomoći pri odlučivanju o zapošljavanju kod kandidata sa sličnim kvalifikacijama.

Važan trenutak za provođenje studentske prakse u Republici Hrvatskoj usvajanje je *Pravilnika o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci*¹¹ prema kojemu mentorski rad (po jednom pristupniku) nosi 30 bodova i knjižničari na taj način svoje vrijeme, znanje i trud koje su utrošili

⁶ Martin, Jess A. What happens to medical library interns? // *Bulletin of Medical Library Association* 55, 4(1967), 416-417. Također, Carle, Daria O. A longitudinal study of Associates at the National Library of Medicine, 1957-1990. // *Bulletin of Medical Library Association* 83, 3(1995), 275-279.

⁷ Vidi Petr Balog, Kornelija; Ivana Martinović. Na tragu ishoda učenja : kompetencije diplomiranih knjižničara Odsjeka za informacijske znanosti u Osijeku. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 52, 1/4(2009), 1-17.

⁸ Ponuđena su ova mjerila: dojam na razgovoru, prosjek ocjena na studiju, ugled fakulteta na kojem je kandidat studirao, preporuka profesora, mjesto prebivališta i odrađena stručna praksa u mojoj knjižnici.

⁹ Kod visokoškolskih knjižnica odrađena praksa dijeli četvrto mjesto s opcijom 'ugled fakulteta'.

¹⁰ Petr Balog, Kornelija; Ivana Martinović. Nav. dj., 13.

¹¹ *Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci* (NN 028/2011) [citirano: 2011-04-15]. Dostupno na: http://hidra.srce.hr/arhiva/263/68661/narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_03_28_584.html

na mentorski nadzor studenata na praksi mogu iskoristiti za stručno napredovanje.¹² Ubrzo nakon usvajanja ovog Pravilnika Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku sastavio je, a Fakultetsko vijeće Filozofskog fakulteta usvojilo,¹³ *Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog studija Informatologije*.¹⁴ Pravilnik propisuje ciljeve i organizaciju stručne prakse, studentske obveze, sadržaj stručne prakse, značajke mentorskog rada u ustanovama primateljima studenata na praksu te obveze voditelja prakse na Odsjeku. Između ostaloga, Pravilnik nalaže da Filozofski fakultet Osijek na kraju akademske godine svim mentorima šalje potvrdu o odrađenom mentorskom radu koja će sadržavati informaciju o studentima i satima koje je mentor nadzirao u toj akademskoj godini te će tu potvrdu mentor moći koristiti za daljnje napredovanje u svome stručnom radu (čl. 19).

Studenti preddiplomskog studija informatologije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku tijekom svoga školovanja obvezni su odraditi sveukupno 270 sati stručne prakse¹⁵ i to u različitim informacijskim ustanovama. Stručnu praksu studenti odrađuju u svim vrstama informacijskih ustanova (poput knjižnica, muzeja, arhiva, knjižara i sl.), te u drugim ustanovama čije poslovanje uključuje pohranu, organizaciju i korištenje informacija. Međutim, dosadašnja je praksa Odsjeka¹⁶ dopuštala da studenti, osim klasične stručne prakse u nekoj od informacijskih ustanova, praksu odrade i kroz neki od projekata gdje, pod stručnim nadzorom nastavnika Odsjeka, rade na osposobljivanju i usustavljanju dijelova knjižničnih zbirki ili pak cijelih knjižnica.

Cilj je ovoga rada opisati napore studenata i nastavnika Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku u osmišljavanju i provođenju studentske stručne prakse u obliku projekta "Uređenje knjižnice franjevačkog samostana Tolisa" kroz koji su studenti, organizirali i stavili u

¹² Za zvanje viši knjižničar jedan od preduvjeta koje kandidat treba ispunjavati jesu i stručna znanja kojima je stečeno najmanje 400 bodova u skladu s Mjerilima za ocjenjivanje stručne osposobljenosti. A za zvanje knjižničarskog savjetnika broj bodova iznosi 500. (Isto)

¹³ Na 6. sjednici Fakultetskoga vijeća Filozofskog fakulteta u Osijeku u akademskoj godini 2010./2011. održanoj 30. ožujka 2011. godine. Pravilnik je u uporabi od akademske godine 2011./2012. Pravilnik je dostupan na mrežnim stranicama Filozofskog fakulteta <http://web.ffos.hr/?id=44> [citirano: 2012-02-20]

¹⁴ Vidjeti i: Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog studija knjižničarstva Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. Dostupno na: <http://ozk.unizd.hr/?p=3933>

¹⁵ Na prvoj i drugoj godini studija, studenti su obvezni odraditi po 60 sati, dok su na trećoj godini obavezni odraditi 150 sati prakse.

¹⁶ Novi Pravilnik to propisuje u čl. 7, ad. 4.

funkciju knjižnicu franjevačkog samostana u župi Uznesenja Marijina u Tolisi u Bosanskoj Posavini. Rad također donosi i probleme na koje se naišlo pri organizaciji stručne prakse, ali i same organizacije zbirke, kao i iskustva i stavove studenata koji su sudjelovali u projektu.

2. Opis i stanje zbirke

U razdoblju od sredine srpnja pa do kraja listopada 2010. godine, studenti Informatologije Filozofskog fakulteta u Osijeku odrađivali su praksu u sklopu projekta “Uređenje knjižnice franjevačkog samostana Tolisa”. Tijekom prvog posjeta knjižnici¹⁷ ustvrdilo se stanje građe i prostora te općenito stupanj organiziranosti knjižnice. Veći dio građe nalazio se smješten u jednoj prostoriji koja ima dosta dobre uvjete za čuvanje i izlaganje građe. Ova prostorija trebala je biti glavna prostorija knjižnice. Također, police su napravljene funkcionalno tako da im se može pristupiti s lakoćom. Dosta građe nalazilo se u kutijama te izvan glavne prostorije, odnosno na policama u hodniku na samom ulazu u glavnu prostoriju. Planiralo se ove police koristiti za slaganje nove građe. Dio hodnika planirano je iskoristiti i za smještaj građe namijenjene posudbi te za sam posudbeni odjel. U trenutku prvog posjeta, građa se nije koristila jer za to nisu postojali uvjeti. Predviđeno je bilo da će budući korisnici knjižnice, nakon njezinoga potpunog uređenja, biti crkveno osoblje, znanstveno istraživačka zajednica i lokalno stanovništvo. Stari je fond (građa do 20. stoljeća) bio prioritet jer su domaćini svoje najvrednije primjerke željeli što prije organizirati i posložiti na police, dok je za noviju građu planirana obrada u kasnijoj fazi. U knjižnici je također u budućnosti planirano zapošljavanje stručne osobe – knjižničara. Veličina knjižničnog fonda još je uvijek nepoznata, međutim, procjenjuje se na oko 12.000 jedinica. Jedan dio starih knjiga inventara je oštećen (nedostaju pojedine stranice ili su stranice požutile), dok je drugi neiskoristiv zbog toga što je građa na policama nedostajao inventarni broj koji je otkinut i/ili nečitak pa se zbog toga ne može pronaći u inventarnoj knjizi. Stoga je bilo potrebno izraditi novi popis. Iako je većina građe smještena na police, nije posložena ni po jednom mjerilu (pretpostavlja se da je u prijašnjim razdobljima građa bila smještena po rastućem tekućem broju odnosno *numerusu currensu*). Osim omeđenih publikacija i referentne

¹⁷ Odsjek za informacijske znanosti uključio se u ovaj projekt na inicijativu prof. dr. sc. Ante Uglešića, rektora Sveučilišta u Zadru. O uključivanju u ovaj projekt odlučilo se nakon službene posjete stručnjaka Odsjeka u Osijeku te Odjela za knjižničarstvo Sveučilišta u Zadru.

građe, u fondu se nalazi i stara periodika (dijelom uvezana) te nova koja se uvezuje. Dio samostana uređen je za muzejsku građu i ona se nalazi u posebno opremljenoj prostoriji. Građa je zatečena u relativno dobrom stanju, nije bila vlažna niti pljesniva. Dosta građe nalazilo se pohranjeno u plastičnim vrećicama. Ta je građa, koliko se moglo procijeniti, pretrpjela mehanička oštećenja (nevezani listovi, nedostaju listovi i/ili korice i sl.).

3. Stručni poslovi

Stručne je poslove trebalo pažljivo planirati te je napravljen hodogram aktivnosti. Aktivnosti su ugrubo podijeljene na dvije faze (FAZA I i FAZA II). Prema hodogramu, u prvom razdoblju (FAZA I) aktivnosti na projektu uključivale su sljedeće poslove:

- a) Pregledavanje i razvrstavanje građe : građa se razdvajala prema tri mjerila: vremenski, tematski i prema vrsti građe. U ovoj su se fazi obrađivale knjige izdane prije 1901. a one nakon 1901. odvajale su se i pohranjivale za kasniju obradbu (FAZA II). Organizacija građe prema vremenskom mjerilu trebala je zadovoljiti zahtjeve domaćina (Franjevački samostan Tolisa) kojima je najvažniji cilj bio izdvajanje i organizacija starog dijela fonda (građa izdana prije 20. stoljeća). Druga dva mjerila, tematsko i vrsta građe, imali su svrhu olakšati kasniju klasifikaciju građe prema UDK odnosno grupiranje građe prema vrstama.
- b) Zaštita: detaljan pregled svake jedinice te po potrebi čišćenje (otprašivanje građe) kistovima, uočavanje je li neka građa zaražena (npr., plijesan, kukci), te bilježenje oštećenja.
- c) Popisivanje građe, izrada nove knjige inventara, te grupiranje građe u grube UDK skupine.
- d) Unošenje podataka u računalni sustav ZAKI.

Tijekom ljeta 2010. godine, četiri su skupine studenata (svaka skupina od 4 ili 5 studenata) boravile u Franjevačkom samostanu Tolisa. Prvi korak bio je razvrstati građu kronološki: građa do 1901. godine i nakon 1901. godine do danas. Također, odvajala se serijska građa koja se nije obrađivala te oštećena građa i građa bez naslovnih stranica. Također, sva građa starija od 1901. izmještena je u susjedne prostorije te ostavljena za FAZU II. Nakon što je građa razvrstana po navedenom vremenskom mjerilu, pristupilo se popisu, inventarizaciji građe i dodjeljivanju UDK oznaka. U početku su se zapisi

unosili u improviziranu knjigu inventara jer nova knjiga u početku projekta još nije bila napravljena, a potom je improvizirana knjiga zamijenjena *MS Excel* datotekom. Nakon što je popis građe starije od 1901. godine završen, u inventarnoj je knjizi bilo 3.890 zapisa. Prema inventarnoj knjizi, najviše je građe iz 19. stoljeća, 2.864 jedinice. Potom slijedi 18. stoljeće sa 675 jedinca, 17. stoljeće s 50 jedinica i 16. stoljeće s 13 jedinica građe, dok za 288 jedinica nije bilo moguće utvrditi godinu izdanja. Budući da se radi o staroj građi, na nju se nisu lijepile naljepnice sa signaturom, nego su studenti signaturu zapisali na papiriće koje su umetali u građu. Iako je plan prema hodogramu bio da se građa na police razvrsta prema UDK skupinama, gvardijan samostana Tolisa izrazio je želju da građa bude smještena prema formatu. Razloge koji su motivirali ovu želju domaćina možemo vjerojatno tražiti u tradicionalnom pristupu organizacije građe u crkvenim knjižnicama gdje je *numerus currens* bio povijesno najzastupljeniji. Uslijedilo je osmišljavanje formatnih skupina i odvajanje građe po skupinama: do 18.9 cm, od 19 do 21.9 cm, od 22 do 25.9 cm, od 26 do 30.9 cm, od 35 cm nadalje. Nakon razvrstavanja građe u skupine prema formatu, a prije samog slaganja na police, provjereno je odgovaraju li podaci na knjizi onima u *MS Excel* datoteci. Ormari su označeni velikim slovima abecede, a police rimskim brojevima. Potom su na hrbat knjiga stavljene samo naljepnice s brojem koji označava formatnu skupinu. Kao što je već ranije napomenuto, radi zaštite građe naljepnice sa signaturom izrađenom na temelju UDK oznake i inventarnog broja¹⁸ nisu se lijepile, nego su papirići ostavljeni u knjigama. Ovo će biti riješeno tako da se kupe posebne naljepnice koje neće nanositi oštećenja ovoj osjetljivoj vrsti građe. Također, u knjizi inventara ostavljeno je mjesto kamo se upisivala signatura (broj knjige na polici, odnosno formatne skupine budući da je on drugačiji od inventarnog broja). Na taj način je osigurana pretraživost građe na policama. Knjige su, dakle, na kraju imale: žig knjižnice, inventarni broj i signaturu koji su uneseni olovkom na propisano mjesto (nalazili su se ujedno i na papirićima unutar građe) te je potom građa poredana prema formatu na police. Iako je plan bio unijeti zapise u sustav ZAKI, to nije omogućeno iz dvaju razloga: fratri nisu uspjeli završiti sve dogovore sa Zagrebom oko ospobljivanja sustava, a uz to još uvijek nije osposobljena internetska veza u prostorijama knjižnice. Stoga je ovaj korak ostavljen za FAZU II projekta koja treba uslijediti u ljeto 2011. godine kad se

¹⁸ Iako je građa razvrstana i smještena prema rastućem tekućem broju, uvažavajući format (*numerus currens*), UDK oznaka je također zadržana budući da je inventarna knjiga unesena u *MS Excel* datoteku te je na taj način omogućen pregled i pretraživost građe prema strukama.

planira potpuna obradba građe (katalogizacija, lijepljenje naljepnica sa signaturom te povezivanje s ostalim unesenim podacima o građi u sustavu ZAKI). Također, odlučeno je da će podatke iz *MS Excel* tablica u papirnu inventarnu knjigu prepisati krasopisom jedan od fratara. Sav planirani posao je, zahvaljujući posljednoj skupini studenata, koja je u samostanu boravila puna dva tjedna, bio gotov tjedan dana prije roka - međunarodnoga znanstvenog kolokvija *Fra Martin Nedić – život i djelo (1810. – 1895.)* na kojem je otvorena i javnosti pokazana uređena knjižnica.

4. Problemi

Studenti koji su odrađivali praksu bili su podijeljeni u četiri skupine od četvero ili petero studenata koji su proveli tjedan dana u obavljanju studentske prakse u samostanskoj knjižnici. Pravilo je bilo da svaka sljedeća skupina studenata nastavi posao na mjestu gdje je prethodna skupina stala. Međutim, pojavile su se manje organizacijske poteškoće oko usklađivanja posla različitih skupina te je to potrebno u budućnosti ispraviti. Posao uređivanja knjižnice bio je podijeljen, kako je rečeno, na razvrstavanje građe, popisivanje građe, inventarizaciju građe i dodjeljivanje UDK oznaka.

Pri razvrstavanju građe pojavio se prvi problem jer je u kasnijim fazama obradbe građe utvrđeno da su neke knjige iz 20. stoljeća pomiješane sa starijom građom odnosno građom izdanom prije 20. stoljeća. Opravdanje za ovaj problem može jedino biti studentska nepažnja pri razvrstavanju građe, slaba usredotočenost na posao ili možda studentsko nepoznavanje rimskih brojeva kojima su bile označene godine na nekim knjigama.

Nakon razvrstavanja građe, pristupilo se popisivanju, inventarizaciji građe i dodjeljivanju UDK oznaka. Kao što je već rečeno, u početku su se zapisi unosili u improviziranu knjigu inventara, a potom se improvizirana knjiga zamijenila *MS Excel* datotekom. Improvizirane knjige bile su dvije bilježnice gdje su studenti u jednu upisivali parne inventarne brojeve, a u drugu neparne inventarne brojeve. Razlog ovakvoj podjeli je taj što su uvijek u skupini radi lakše organizacije posla zajedno radila po dva studenta te je lakše bilo pratiti samo jednu vrstu brojeva. Podaci koji su se upisivali u bilježnice bili su: ime i prezime autora, naslov, godina i mjesto izdanja, nakladnik/tiskari i signatura. Nakon što je odlučeno s bilježnica prijeći na novi elektronički oblik vođenja inventarnih knjiga u obliku *MS Excel* datoteke – studenti su započeli prepisivanje podataka iz bilježnica u datoteku. Ovo je oduzelo mnogo vremena, a uzrokovalo je pomicanja podataka u tablici, što je pak rezultiralo dupliranjem

posla i ponovnim usklađivanjem podataka. Nadalje, jedan od glavnih problema kod ove vrste posla bio je nečitak rukopis onih koji su podatke unosili u inventarne bilježnice. Studenti su problem pokušali riješiti tako što su knjige potražili na policama s nadom da će iz knjiga prepisati potrebne podatke. Međutim, tu su se susreli s novim problemom jer su neke knjige na policama imale dodijeljenu signaturu, ali ne i inventarni broj koji se zbog nepažnje zaboravio dodati. Također, na početku, odnosno prije negoli se pristupilo slaganju građe prema formatu, knjige su slagane prema inventarnom broju. Međutim, kad se pristupilo smještanju građe prema formatu, iz nekih knjiga ispali su papirići na kojima se nalazila signatura i inventarni broj te se zbog toga kasnije više nisu mogle pronaći na policama. Isti se problem ponovio i sa serijskim publikacijama jer su neke od njih upisane u knjigu inventara iako to nije bilo predviđeno, a nisu se mogle pronaći na policama. Pregledavanjem građe na policama, studenti su se susreli s još nekim dodatnim problemima jer su pronašli neobrađene knjige uložene na police zajedno s obrađenim knjigama, kao i nepravilno uložene – naopako uložene knjige na policama.

Jedan od problema bio je i taj što su studenti jedinicama građe dodjeljivali dvostruke brojeve u istoj knjizi inventara,¹⁹ što je kasnije, uz dosta napora, ispravljeno. Objašnjenje za ovu pogrešku može biti studentska nepažnja pri dodjeljivanju novih brojeva i neorganiziranost u podjeli posla.

Primijetili smo da je za studente velik problem predstavljao obujam posla s kojim su se susreli. Zajedno s obujmom posla pojavio se još jedan problem, a to je odgovornost koja im je dodijeljena jer studenti nisu očekivali da će preuzeti značajan dio odgovornosti za posao, a posebno zbog činjenice da oni nisu stručnjaci u području stare knjige odnosno da ne znaju jezike i pisma kojima su pojedine knjige napisane kao što su knjige na njemačkom ili knjige napisane na ćirilici ili bosančici.

Još jedan problem bio je nedostatak interneta u samoj prostoriji knjižnice koji bi im uvelike pomogao u traženju podataka o pojedinoj knjizi kada na knjizi nisu bili navedeni cjelokupni bibliografski podaci. Također, valja istaknuti da se od početka nije radilo u *MS Excel* datotekama, nego se pisalo u bilježnice i potom prepisivalo u *MS Excel* datoteke, što je oduzelo mnogo vremena i uzrokovalo pomicanja podataka u tablici, a to je rezultiralo dupliranjem posla i ponovnim usklađivanjem podataka.

Osim problema s kojima su se susretali u samostanskoj knjižnici pri obradi građe, dodatni problem je uzrokovao rok do kojeg se posao treba završiti, a

¹⁹ Udvostručivanje brojeva posljedica je prenošenja inventarnih brojeva zapisa iz bilježnice - improvizirane knjige inventara u *MS Excel* datoteku .

koji su zadali profesori i fratri samostana. Sa željom da završe jedan veći dio posla, studenti su radili i preko noći kako bi sve uspjeli završiti na vrijeme.

Nakon što se sagledaju svi ovi problemi: pogrešno razvrstane knjige, knjige bez inventarnih brojeva, obrađene serijske publikacije iako to nije bilo predviđeno, nemogućnost pronalaženja pojedinih uloženi knjiga na policama, nepravilno uložene knjige, dodijeljeni dvostruki brojevi u knjizi inventara, objašnjenje za pogreške može biti prije navedena mladost i neiskustvo studenata, frustracija zbog zadanih rokova kao i smanjena koncentracija u nekim trenucima. Također, objašnjenje može biti i nedostatak interneta koji bi im olakšao posao, nepoznavanje jezika ili pisma na kojima su pojedine knjige bile napisane, kao i nedovoljna razina stručnosti i iskustva studenata u poznavanju i obradbi stare knjige. U budućnosti će očito biti potreban znatno detaljniji plan poslova s kojim bi se svaka skupina studenata unaprijed upoznala te veća razina nadzora Odsjeka. Mišljenja smo da bi na taj način bila preduhitrena i uklonjena većina problema s kojima smo se susreli pri ovom projektu.

Međutim, mislimo da su studenti ovdje mnogo i naučili – naučili su kako raditi u skupinama, kako međusobno surađivati, kako se nositi s frustracijama, kako tražiti rješenja, a ponajviše, razvili su odgovornost prema zadanom zadatku.

5. Iskustva sudionika prakse: mišljenja i stavovi studenata

Da bismo dobili potpun uvid u mišljenja i stavove studenata o ovakvom načinu provođenja studentske stručne prakse, organizirali smo razgovor s njima u fokus grupama.²⁰ U razgovoru je sudjelovalo sedam studenata²¹ treće godine preddiplomskog studija koji su stručnu praksu odradili u franjevačkom samostanu u Tolisi. Pet od ukupno sedam intervjuiranih studenata na praksi u Tolisi bilo je više puta tijekom 2010. godine. Studenti su zamoljeni da komentiraju i daju svoje mišljenje o sljedećim temama vezanim uza stručnu praksu:

- studentska praksa općenito (značaj, korisnost);
- preferirani način izvođenja;
- dobre i loše strane terenske stručne prakse;
- problemi;
- preporuka budućim naraštajima.

U nastavku ćemo opisati stavove i mišljenja koja su studenti iznijeli tijekom razgovora.

²⁰ Razgovor sa studentima održan je u svibnju 2011. godine.

²¹ Studenti su obilježeni oznakama S1-S7.

5.1. Studentska praksa općenito

Neki studenti, zanimljivo, jednim velikim dijelom smatraju da ono što se radi na praksi opovrgava, ‘pobija’ ono što se učilo na nastavi ili da se praksa uvelike razlikuje od ‘teorije’ (S6, S3). Ostali studenti smatraju da je praksa nadogradnja, odnosno da se u praksi brže i bolje nauči i shvati ono o čemu se govorilo na nastavi (S1, S3).

Svi su se sudionici razgovora složili da ne bi smatrali da je njihov studijski program uspješan ukoliko njegov sastavni dio ne bi bila i stručna praksa. Po nekima, ponovno, osnovni razlog za nužnost prakse je činjenica da se teorija i praksa znatno razlikuju (S3, S6). Međutim, upitani o razlikama između teorije i prakse u katalogizaciji, jedan student smatra da tu razlike nema (S6), dok S7 nadopunjuje opaskom da se u praksi ipak javljaju okolnosti koje ne opisuje Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga Eve Verona. Studenti, nadalje, smatraju da im stručna praksa omogućuje druženje i učenje kako raditi u timu (S7, S1). Upitani, u kojim okolnostima praksa nije korisna, studenti izjavljuju da se u stvarnosti može pokazati da su neki poslovi teži i kompliciraniji nego se to činilo ranije i da stoga može doći do pada poleta osobe na praksi. Jedan ispitanik čak ističe da je takvo stanje bilo s cjelokupnom praksom u Tolisi – studenti su mislili da je to “lakši i ne toliko odgovoran posao“ (S1). Također, studenti nisu očekivali da će na praksi, pri obavljanju zadataka, imati toliko slobode (S6). Upitani da konkretno navedu je li im, i koliko, bilo teško obavljati poslove na obradbi građe, studenti ističu izazove vezane uz organizaciju i usklađivanje rada većeg broja manjih skupina (S5), te svakodnevno zamorno klasificiranje građe pomoću UDK (S2).

Također, svi studenti ističu važnost rada u timu. Smatraju da bez rada u timu praksu ne bi uspjeli odraditi tako kvalitetno niti motivirano, te da im svakako ne bi bilo ni toliko zabavno.

5.2. Preferirani način izvođenja stručne prakse

Studente smo pitali koji im način izvođenja prakse više odgovara – klasičan, kada odu na praksu u knjižnicu, tamo provedu nekoliko sati dnevno, te su pod stručnim nadzorom osobe iz knjižnice; ili, ovaj drugi, koji uključuje terenski rad, kada nekolicina studenata nekoliko dana/tjedana provede u obavljanju poslova u nekakvoj informacijskoj ustanovi, a pod stručnim su nadzorom nastavnika s Odsjeka.

Studenti smatraju da i jedan i drugi način izvođenja prakse imaju svojih prednosti i nedostataka i da se međusobno nadopunjuju te da ih stoga treba kombinirati (S5, S1). S1 nadalje, dodaje da je klasičan način obavljanja prakse sličniji njihovom kasnijem zaposlenju:

“neće biti ‘zezancije’, nego će pojedinac doći u skupinu ljudi koji će vjerojatno biti stariji od njega i on će se morati prilagoditi njima, što je potpuno drugačiji svemir od ovakvog načina obavljanja prakse u grupama.” (S1)

Nadalje, neki studenti smatraju da je bilo dobro što za prakse u Tolisi nisu dolazili u kontakt s korisnicima jer su bili pod velikim pritiskom zbog rokova, a rad s korisnicima bi sve usporio (S2), ili čak učinio kaotičnim (S1). Nasuprot tome, S6 i S3 se ne slažu da bi došlo do kaosa, nego ističu da bi u slučaju rada s korisnicima studenti napravili preraspodjelu poslova i da bi neki studenti bili zaduženi za rad s korisnicima, a drugi s građom. Čak ni tijekom prakse u Tolisi nisu svi studenti radili na istim poslovima – neki su radili popise građe, drugi su klasificirali uz pomoć UDK, dok je treća skupina prenosila i grupirala građu (S6). Drugim riječima, njihove su se aktivnosti nadovezivale jedne na drugu i rad i učinkovitost jedne skupine ovisio je o učinkovitosti prethodne (S4).

Studenti ističu vrijednost terenske stručne prakse u Tolisi jer su bili uvelike samostalni pri izvođenju poslova (S6).

5.3. Dobre i loše strane terenske stručne prakse u Tolisi

Kao iznimno pozitivno, studenti ističu da su kroz ovo iskustvo stekli odgovornost prema budućem zanimanju, zadovoljni su odrađenim poslom i stečenim iskustvom, i svi bi odreda to ponovili (a S6 ističe i da je spremna volontirati u toj knjižnici). Studenti su nadalje postali samostalniji u radu i odlukama na poslu (S7), a smatraju da su nakon ovoga stekli i bolje organizatorske vještine (S5). S1 ističe i pristup radu u svojoj skupini – studenti su praksu doživljavali kao da rade za sebe, ne za drugoga. Sljedeći navod ilustrira odnos studenata prema poslu:

“Zbog gostoprimstva i zbog ljudi, toliko to želiš dobro napraviti’ (...); mi smo znali cijeli dan raditi’ i još nam je *falilo* 200 knjiga do 1.000. Mi smo se u pola 10 odlučili da idemo ponovno raditi’ i nakon 45 minuta smo *skužili* (...) daj idemo spavati” (S1)

Studentima se sviđao smještaj, a nisu imali nikakvih problema ni s izlascima. Također, svi studenti hvale fratra koji je bio zadužen za brigu o njima, te općenito činjenicu da ih domaćini nisu nadgledali, nego se smatralo da su dovoljno odrasli i odgovorni da sami znaju što i kako treba napraviti.

Od loših strana, studenti su istaknuli potrebu za boljom organizacijom rada različitih timova (S6, S1) jer je praksa pokazala potrebu za većim stupnjem usuglašavanja i dogovaranja između timova od postojećeg.

Jednom se studentu (S7) nije svidjelo slaganje građe prema rastućem tekućem broju ili *numerusu currensu* (odnosno ‘prema formatu’ po riječima studenta), međutim S6 naglašava da je taj raspored bila isključiva želja domaćina.²² Također, nedostupnost interneta se pokazala isto kao nedostatak jer studenti smatraju da bi im internet pomogao kod odgonetavanja naslova pojedinih knjiga (S4), a problem je bilo i doba dana kada su studenti željeli raditi – studentima je najbolje odgovaralo da rade po noći, kada im nitko nije smetao, a fratri to nisu odobravali (S6). I naposljetku, jedan od velikih problema sa stručnom praksom u Tolisi bilo je to što se nije uspjelo napraviti sve što je planirano i studenti su bili pod velikim stresom napraviti što više do zadanog im roka (S2, S6).

5.4. Problemi

Najveći problem na koji su studenti naišli je rad sa starom građom. Naime, organizacija i obradba stare građe zahtjevan je zadatak i zaiskusne katalogizatore, a mladim studentim, još nesigurnim u svoje znanje katalogizacije, ova vrsta građe predstavlja iznimno veliki izazov (S4). Međutim, kod svih ovih problema S2 uočava da je bilo i za očekivati da naiđu na probleme jer im je to bio prvi susret sa stvarnim poslom na terenu, a da su rješavajući te probleme mnogo naučili.

5.5. Preporuka budućim naraštajima

Studenti svakako preporučuju mladim naraštajima odlazak na terensku stručnu praksu, ali ističu da ju svakako treba kombinirati s tradicionalnom domicilnom praksom u mjestu boravka.

Zaključak

U ovom je radu opisan jedan od projekata terenske studentske stručne prakse Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku. U opisanom projektu studenti druge godine Odsjeka za informacijske znanosti, uz nadzor nastavnika s Odsjeka, proveli su nekoliko tjedana ljeti 2010. godine organizirajući građu u samostanskoj knjižnici Franjevačkog samostana u

²² Odsjek je u početku planirao napraviti stručni raspored, ali prema želji domaćina, to je preinačeno u raspored prema rastućem inventarnom broju (*numerus currens*).

Tolisi. Ovaj članak opisuje prvu fazu projekta, odnosno fazu u kojoj se radila gruba raspodjela građe na građu objavljenu prije i poslije 1901. godine, a potom se obrađivala samo ona građa starija od 1901.: unosili su se podaci u knjige inventara, građi se dodjeljivala signatura te ju se, prema želji domaćina, na police knjižnice slagalo prema rastućem inventarnom broju. Uređeni dio starog fonda pokazan je javnosti na međunarodnom znanstvenom kolokviju *Fra Martin Nedić – život i djelo (1810. – 1895.)* održanom 29. listopada 2010. godine u Tolisi.

U idućoj fazi, tijekom 2011. godine, planira se na isti način urediti ostatak novijeg fonda (tiskanog poslije 1901. godine), sve serijske publikacije te sve jedinice unijeti u računalni program ZAKI.

Osim vrijedne pomoći domaćinima u organizaciji vrijednih zbirki, ovaj projekt studentske prakse na terenu imao je veliku važnost i značenje za studente koji su u njemu sudjelovali i o čemu su svjedočili u našem razgovoru s njima. Brojni problemi s iščitavanjem, razumijevanjem i organiziranjem stare građe, te velika količina posla koja je studente dočekala, studente nisu pokolebali. Dokaz za to je i činjenica da su se neki vraćali u samostan i u njemu odradili više od jednog ‘turnusa’ prakse.

Najveće značenje ovog projekta je činjenica da su studenti naučili mnogo više nego što im se može dati samo na nastavi: mogli su u praksi testirati ono što su učili u studentskim klupama i iz knjiga, susreli su se s pravim problemima organizacijske i stručne prirode i naučili, kao skupina, kako ih rješavati, stekli su osjećaj odgovornosti za svoj posao i stoga se trudili sve svoje obveze odraditi pravilno i na vrijeme da bi knjižnica bila spremna za pokazivanje u danom im roku. Studenti na svoj posao, na veliki uloženi trud i na rješenja, naizgled nepremostivih problema, gledaju s ponosom i velikim osjećajem postignuća.²³

Ovo je zadnji u nizu projekata terenske studentske stručne prakse, ali s obzirom na sve dosadašnje rezultate ovakvog oblika praktičnog rada, Odsjek će nastojati osigurati nove projekte i nove izazove i za buduće naraštaje studenata.

²³ Nakon ranijih projekata terenske stručne prakse (npr., u Franjevačkoj knjižnici u Mostaru) primijećen je pojačan interes studenata za problematiku izrade kataložnog opisa budući da su na praksi radili na poslovima katalogizacije i uvidjeli važnost poznavanja pravila i postupaka pri obradbi i organizaciji građe.

LITERATURA

Blažeković, Tatjana. Školovanje viših knjižničara na Pedagoškoj akademiji u Rijeci od školske godine 1964./65. do školske godine 1977./1978. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 24, 1/4(1979-1980), 95-102.

Blažević, Dorica. Stručno znanje i kako ga steći. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 181-189.

Carle, Daria O. A longitudinal study of associates at the National Library of Medicine, 1957-1990. // Bulletin of Medical Library Association 83, 3(1995), 275-279.

Horvat Aleksandra. Školovanje knjižničara u svjetlu europskih normi. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 48, 1(2005), 1-13.

Malnar, Aleksandra; Dubravka Stančin-Rošić. Planiranje i obrazovanje bibliotečnih kadrova u SR Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 30, 1/4(1987), 155-157.

Martin, Jess A. What happens to medical library interns? // Bulletin of Medical Library Association 55, 4(1967), 416-417.

Petr Balog, Kornelija; Ivana Martinović. Na tragu ishoda učenja : kompetencije diplomiranih knjižničara Odsjeka za informacijske znanosti u Osijeku. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 1-17.

Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog studija Informatologije [citirano: 2012-02-20]. Osijek : Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta, 2011. Dostupno na: <http://web.ffos.hr/?id=44>.

Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci (NN 028/2011) [citirano: 2011-04-15]. Dostupno na: http://hidra.srce.hr/arhiva/263/68661/narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_03_28_584.html.

Radman, Ljuba. Osvrt na školovanje knjižničara u Osijeku od 1977. do 1990. godine. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 157-163.

St. John, Francis R. Internship in the library profession : a report presented to the A.L.A. Board of Education for Librarianship. Chicago : ALA, 1938.

Stallmann, Esther L. Library internships : history, purpose and a proposal. // Occasional papers. / University of Illinois Library School, 37(January 1995) [citirano: 2011-04-15]. Dostupno na: http://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/3973/gslisoccasion-alpv00000i00037_ocr.txt?sequence=2.